

Συγκριτική μελέτη της φυσιογνωμίας και της λειτουργίας έξι ανοιχτών πανεπιστημίων

1. Εισαγωγή

Είναι γεγονός ότι στη σημερινή εποχή στα πλαίσια της ανοιχτής μάθησης και δια βίου εκπαίδευσης έχει πολλαπλασιαστεί το ενδιαφέρον για τα ανοιχτά προγράμματα σπουδών και ιδιαίτερα για τα ανοιχτά πανεπιστήμια. Τα ανοιχτά πανεπιστήμια, ως ζωντανοί οργανισμοί, παρουσιάζουν μία έντονα αλληλεπιδραστική σχέση με το περιβάλλον εντός του οποίου υφίστανται, επιδιώκοντας την άμεση ανταπόκριση στις προκλήσεις της εποχής.

Σκοπός της εργασίας είναι να εντοπιστούν οι οικονομικοί, κοινωνικοί και πολιτισμικοί παράγοντες που συντελούν στην διαμόρφωση της φυσιογνωμίας των ανοιχτών πανεπιστημίων και να διαπιστωθεί πώς οι παράγοντες αυτοί επηρεάζουν την εκπαιδευτική διαδικασία. Πρόκειται για μία βιβλιογραφική ανασκόπηση υλικού που αφορά στις περιπτώσεις των παρακάτω έξι ανοιχτών πανεπιστημίων: 1) Βρετανικό (OU/UK), 2) Καναδά (Athabasca), 3) Ανοιχτά Πανεπιστήμια Αυστραλίας (OUA), 4) Νοτίου Αφρικής (Unisa), 5) Τουρκίας (Anadolu), 6) Κίνας (OUC).

Η παρούσα εργασία δομείται ως εξής:

Στην ενότητα 2 αναλύονται οι παράγοντες που επιδρούν στη φυσιογνωμία των ανοιχτών πανεπιστημίων, ενώ στην ενότητα 3 αναπτύσσεται η επίδραση των παραγόντων αυτών σε πτυχές της εκπαίδευσης. Τέλος, στην ενότητα 4 καταγράφονται τα συμπεράσματα της μελέτης.

2. Παράγοντες που συντελούν στην διαμόρφωση της φυσιογνωμίας ενός Ανοιχτού Πανεπιστημίου.

Τα ανοιχτά πανεπιστήμια είναι διακριτά εκπαιδευτικά ιδρύματα, τα οποία αν και ακολουθούν κοινές πρακτικές με τα συμβατικά πανεπιστήμια, παρουσιάζουν αρκετές διαφοροποιήσεις. Στην διαμόρφωση της φυσιογνωμίας τους επιδρά ένα σύνολο οικονομικών, κοινωνικών και πολιτισμικών παραγόντων.

Η αναγκαιότητα δημιουργίας κοινωνίας της γνώσης, καλύτερης επαγγελματικής κατάρτισης των πολιτών και η αναγνώριση της εκπαιδευτικής διαδικασίας ως μέσο πνευματικής ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού, που κατ' επέκταση μπορεί να οδηγήσει στην οικονομική άνθιση της εκάστοτε χώρας (θεωρία ανθρώπινου κεφαλαίου), στην καταπολέμηση της φτώχειας αλλά και στην δικαιότερη κατανομή του εισοδήματος, είναι μερικοί από τους οικονομικούς παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν την φυσιογνωμία των ανοιχτών πανεπιστημίων, όπως συνέβη στην περίπτωση του Βρετανικού Ανοιχτού Πανεπιστημίου (Λιοναράκης, Α. & Κουστουράκης, Γ., 2007).

Η οικονομική ευρωστία μιας χώρας σαφώς επιδρά στη φυσιογνωμία των πανεπιστημίων, διαμέσου των κρατικών επιχορηγήσεων και των υποδομών που παρέχονται σε αυτά. Για παράδειγμα στην Αυστραλία χρηματοδοτήθηκε η ανάπτυξη ευρυζωνικών δικτύων σε όλη τη χώρα ώστε οι πολίτες να έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση ανεξαρτήτως γεωγραφικής θέσης.

Επιπλέον παράγοντα αποτελεί το οικονομικό προφίλ των φοιτητών, το οποίο επηρεάζει την πολιτική κοστολόγησης και επιχορήγησης υποτροφιών σε ένα ανοιχτό πανεπιστήμιο. Στο UNISA όπου η πλειονότητα των φοιτητών προέρχεται από τα χαμηλά οικονομικά στρώματα δίνονται δάνεια και υποτροφίες, στο Anadolu δεν υπάρχουν δίδακτρα, ενώ το OUC προσφέρει ανοιχτή πρόσβαση χωρίς εξετάσεις στις περιπτώσεις που συντρέχουν κοινωνικοί ή οικονομικοί λόγοι.

Ο κοινωνικός διαχωρισμός σαφώς επηρεάζει τόσο τον τρόπο που αυτο-προσδιορίζονται τα ανοιχτά πανεπιστήμια, όσο και τη φυσιογνωμία τους. Σε όλες τις περιπτώσεις που μελετήθηκαν, βασικός στόχος του πανεπιστημίου είναι η ισότητα πρόσβασης στην εκπαίδευση. Είναι χαρακτηριστικό, όμως, ότι στα ανοιχτά πανεπιστήμια του δυτικού κόσμου (UK/OU, Athabasca, OUA) επιδρούν κυρίως παράγοντες όπως το μορφωτικό και το οικονομικό υπόβαθρο των φοιτητών. Αντιθέτως, στα υπόλοιπα πανεπιστήμια (Anadolu, OUC, Unisa) γίνεται αναφορά και σε κοινωνικές ανισότητες και διακρίσεις (π.χ. φυλή, θρησκεία, φύλο) και σε επαγγελματικά δικαιώματα. Οι παράγοντες αυτοί καθορίζουν επίσης τον κοινωνικό ρόλο των πανεπιστημίων.

Στα πλαίσια της γενικότερης τάσης για κοινωνική δικαιοσύνη και ανοιχτότητα προωθείται η εκπαίδευση κοινωνικά αποκλεισμένων ατόμων ή ατόμων με ειδικές ανάγκες. Στην περίπτωση αυτή παρατηρείται ευελιξία της μεθόδου εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και προσαρμογή της στις ιδιαιτερότητες των ατόμων αυτών. (Λινάρδου-Μανούσου, 2014).

Το ισχύον εκπαιδευτικό σύστημα μιας χώρας αποτελεί μέρος του πολιτισμού της. Σε αυτό το πλαίσιο ο βαθμός κατά τον οποίο το συμβατικό εκπαιδευτικό σύστημα καλύπτει τις ανάγκες της κοινωνίας, δίνει ίσες ευκαιρίες μάθησης και παρέχει ευελιξία, επηρεάζει την ανάγκη ίδρυσης αλλά και διαμόρφωσης της φυσιογνωμίας ενός ανοιχτού πανεπιστημίου. Στην περίπτωση της Νοτίου Αφρικής σε περίοδο οικονομικής κρίσης κατά περιπτώσεις υποβιβάστηκε η ποιότητα της συμβατικής εκπαίδευσης. Έτσι προωθήθηκε η ανάπτυξη του Unisa (Nonyongo, E.P. & Ngengebule, A.T., 1998).

Σημαντικός παράγοντας επίσης είναι η παράδοση στην εφαρμογή εξ αποστάσεως προγραμμάτων σε μία χώρα. Στην περίπτωση του Καναδά πολλά πανεπιστήμια εφάρμοζαν εξ αποστάσεως διδασκαλία ήδη από τον 19^ο αι. λόγω της αχανούς γεωγραφικής έκτασης. Ομοίως στην Αυστραλία η εξ αποστάσεως εκπαίδευση προωθήθηκε από το 1993. Αντιθέτως σε χώρες όπως η Νότιος Αφρική και η Τουρκία, η ίδρυση ανοιχτού πανεπιστημίου αποτελεί πρωτοτυπία. Μία χώρα που έχει εμπειρία στην εφαρμογή προγραμμάτων από απόσταση είναι πιο ανοιχτή στην ίδρυση και λειτουργία ανοιχτών πανεπιστημίων.

Επιπλέον παράγοντα αποτελεί η κοινωνική και πολιτισμική ποικιλομορφία των φοιτητών και κατ' επέκταση οι διαφορετικές μαθησιακές τους ανάγκες που φαίνεται να επηρεάζουν τα προγράμματα σπουδών τα οποία διευρύνονται και καλύπτουν πολλούς τομείς.

3. Επίδραση των παραγόντων στην εκπαιδευτική διαδικασία

Οι κοινωνικές αλλαγές και οι απαιτήσεις της αγοράς εργασίας, στις οποίες καλούνται οι εργαζόμενοι να προσαρμόζονται κατά συνεχή τρόπο, καθορίζουν τη ζήτηση συγκεκριμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων από τους φοιτητές. Με αυτό το δεδομένο τα ανοιχτά πανεπιστήμια οφείλουν να ενημερώνονται και διαμορφώνουν τα εκπαιδευτικά τους προγράμματα ανάλογα, ανταποκρινόμενα στις ανάγκες της κοινωνίας και της οικονομίας (Berberoglou, B. 2015). Αυτό μπορεί να γίνει μέσα από συνεργασίες με άλλους φορείς, όπως στατιστικές υπηρεσίες (Greenland S. & Moore C., 2013) ή εταιρίες ανάλυσης επιχειρησιακών δεδομένων (IBM, 2012), επιχειρήσεις και βιομηχανία.

Επίσης η οικονομική ενίσχυση για την ίδρυση, τη λειτουργία αλλά και την εξέλιξη των ανοιχτών πανεπιστημίων είναι καίριας σημασίας. Στο Athabasca εξασφάλισαν μεγάλες χορηγίες από εξωτερικούς επενδυτές προκειμένου να μετατρέψουν το ανοιχτό πανεπιστήμιο σε ένα εξ ολοκλήρου online Πανεπιστήμιο (Ives C. & Pringle, M., 2013; Kennerpohl, K., Ives, C., Stewart, B., and McGreal, R., 2012). Αντίθετα, στην περίπτωση των Ανοιχτών Πανεπιστημίων της Αυστραλίας υπήρξε χρηματοδότηση από την Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση.

Η σύγχρονη ανάπτυξη της τεχνολογίας και η ευρεία χρήση της επιδρά ισχυρά στη φυσιογνωμία των πανεπιστημίων, παρέχοντας ευελιξία στην υποστήριξη της μελέτης, στην επικοινωνία και στην ανάπτυξη και διαμοιρασμό υλικού σε μεγάλο πλήθος φοιτητών. Σε ορισμένες περιπτώσεις αναγκάζεται το πανεπιστήμιο να δημιουργεί ψηφιακές ζώνες ώστε να καλύψει την άριστη πρόσβαση στην τεχνολογία (Unisa), ενώ σε άλλες περιπτώσεις (Anadolu & OU/UK) παρατηρείται η προσαρμογή του εκπαιδευτικού υλικού ώστε να είναι συμβατό με ευρέως διαδεδομένες φορητές συσκευές (Ozgur Yilmazel Erk Ekin, 2015).

Χαρακτηριστικός είναι ο ρόλος του Unisa ως φορέας πρόνοιας για τους φοιτητές, στο οποίο παρέχονται υπηρεσίες αντιμετώπισης του HIV και λειτουργούν κέντρα ενημέρωσης και υποστήριξης για άτομα με αναπηρίες, καλύπτοντας κοινωνικές ανάγκες.

4. Συμπεράσματα

Με βάση την παραπάνω βιβλιογραφική ανασκόπηση συμπεραίνουμε ότι η φυσιογνωμία ενός ανοιχτού πανεπιστημίου καθορίζεται από πολλαπλούς παράγοντες, σημαντικότεροι από τους οποίους είναι οικονομικοί, κοινωνικοί και πολιτισμικοί.

Οι παράγοντες αυτοί έχουν άμεση επίδραση σε πτυχές της εκπαιδευτικής διαδικασίας που αφορούν τόσο στην εκπαιδευτική μεθοδολογία που ακολουθείται από το εκάστοτε ανοιχτό πανεπιστήμιο, όσο και την υποστήριξη που παρέχει στους φοιτητές.

Επιπλέον, είναι χαρακτηριστικό ότι η βαρύτητα με την οποία επιδρά η κάθε κατηγορία παραγόντων είναι συνάρτηση των γενικότερων κοινωνικο-οικονομικών συνθηκών της χώρας-έδρας του ανοιχτού πανεπιστημίου. Στις αναπτυγμένες χώρες του δυτικού κόσμου η φυσιογνωμία του πανεπιστημίου καθορίζεται κυρίως από οικονομικούς παράγοντες, ενώ στις ανατολικές χώρες επιδρούν κυρίως οι κοινωνικοί-πολιτισμικοί παράγοντες.

Η μελέτη προσδιορισμού της φυσιογνωμίας των ανοιχτών πανεπιστημίων, σε κάθε περίπτωση, αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο ώστε να αναδειχθούν καλές πρακτικές και να γίνει εμβάθυνση στο ρόλο που κατέχουν στη σημερινή κοινωνία.

5. Βιβλιογραφία

Λιναδράτου, Χ. & Μανούσου, Ε. (2014). Η Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση σε άτομα κοινωνικά αποκλεισμένα, όπως οι κρατούμενοι. Μελέτη περίπτωσης: η εκπαίδευση των κρατουμένων στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο της Μ. Βρετανίας. *Open Education* 10(1), 49-68.

Λιοναράκης, Α. & Κουστουράκης, Γ. (2007). Ένα μοντέλο αναφοράς της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης μέσα από την περίπτωση του Βρετανικού Ανοικτού Πανεπιστημίου: μια ιστορική - κοινωνιολογική προσέγγιση.

Berberoglou, B. (2015). Open and distance education programs of Anadolu University since the establishment, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 174, 3358 – 3365.

IBM, (2012). Open Universities Australia meets needs of growth through Business Intelligence.

Ives C. & Pringle, M. (2013). Moving to Open Educational Resources at Athabasca University: A Case Study, *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 14/2.

Kennepohl, K., Ives, C., Stewart, B. & McGreal, R. (2012). Building the E-University: Transforming Athabasca University, *EDUCASE Review*.

Nonyongo, E.P. & Ngengebule, A.T. (1998). Selected case studies: University of Botswana (pp.33-51); Lesotho Distance Teaching Centre (pp. 67-83); South Africa Committee for Higher Education (SACHED) Trust (pp. 116-129); and University of South Africa (UNISA) (pp. 154- 176). *In Learner support services: Case studies of DEASA member institutions*. Pretoria, SA: University of South Africa.

Ozgun Yilmazel & Erk Ekin (2015), “Mobile Applications at a Mega University: Anadolu University Campus App”, *Asian Association of Open Universities Journal*, Vol. 10 Iss 1 pp. 13-21.

Steven J. Greenland & Catherine Moore (2013). Patterns of Student Enrolment and Attrition in Australian Open Access Online Education: A Preliminary Case Study, *Open Praxis*, 6/1, January–March 2014, 45–54.

Ιστοσελίδες των Ανοιχτών Πανεπιστημίων:

Βρετανικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (The Open University–OU/UK):
<http://www.open.ac.uk>

Πανεπιστήμιο Athabasca (AU): <http://www.athabascau.ca>

Ανοικτά Πανεπιστήμια Αυστραλίας (OUA): <https://www.open.edu.au>

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Νοτίου Αφρικής (The Open University of South Africa–UNISA): <http://www.unisa.ac.za/sites/corporate/default>

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Anadolu (Anadolu Üniversitesi):
<https://www.anadolu.edu.tr/en>

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κίνας (OUC): <http://en.ouchn.edu.cn>